

Dorovský, Ivan

[Makedonskiot jazik od 1945 do 1955 godina]

Opera Slavica. 1997, vol. 7, iss. 4, pp. 58-59

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116581>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

materiálem príkladovým. Ksiazka ta – oraz zapowiedziana przez T. Beštę następná práca poświęconá językowi polskiemu – z pewnością spełniá swe cele, wymienione w przedmowie do *Podstaw gramatyki polskiej*, Dobrze posłużą "wzajemnému dalšímu sblížení a upevnění tradičních svazků i dnešní bratrské spolupráce našich národů".

Elżbieta Kędelska (Poznań)

Makedonskíot jazik od 1945 do 1955 godina. Skopje 1995, 213 str.

Rok po smrti „patriarchy makedonistiky“ akademika Blažeho Koneského (1921–1993) uspořádała Katedra jazyků jižních Slovanů Filologické fakulty Univerzity Cyrila a Metoděje ve Skopji vědecké sympozium věnované počáteční fázi, tj. prvnímu desetiletí vývoje makedonštiny jako nejmladšího slovanského spisovného jazyka. Přednesené referáty nyní předložila odborné veřejnosti.

Blaže Koneski je autorem základních děl – Mluvnice spisovné makedonštiny, Dějin makedonského jazyka a jeho historické fonologie aj. Prvních sedm referátů je proto věnováno jeho jazykovědnému dílu. Jejich autoři pojednali např. o některých gramatických tvarech a zvlátnostech v jeho básnických sbírkách a poemách vydaných v letech 1945–1955, o vědecké činnosti mladého, nesmírně všestranně talentovaného, nadšeného a neúnavného badatele, o jeho geniálním překladu základního díla černohorského básníka a státníka Petra Petroviče Njegoše Horský věnec (česky 3. vydání 1964), věnovali pozornost jeho pracem z oblasti mluvnice a vztahu k rusismům.

V dalších 26 referátech se pak jejich autoři zabývali programovými koncepcemi výuky makedonštiny, turcismy (tu ovšem jejich autor zařadil bohužel také některé grecismy) v její slovní zásobě, na konkrétních uměleckých, novinových a rozhlasových textech sledovali vývoj jazyka z hlediska lexikálního a mluvnického i z hlediska fonologických nedůsledností, jež se odrážely v pravopise aj. Dokumentovali užití lidové lexiky, kalků apod. v tisku a uvedli, že jazyk novin byl v prvních poválečných letech spontánní, živý, přirozený, téměř hovorový. Ukázali, jak silné bylo působení lidové poezie na makedonskou básnickou tvorbu uvedeného (ale i pozdějších) období, která hledala prozodické možnosti a jednotu mezi zvukem a významem. Zjistili, jaké bylo v prvním roce svobodné a kodifikované existence makedonštiny působení sousedních slovanských jazyků (bulharštiny a srbštiny), jak prudce pronikla do standardního (spisovného) jazyka tzv. internacionální lexika.

Zajímavé je pojednání o církevněslovanských prvcích v lexice umělecké tvorby, neboť rozvoj spisovné makedonštiny se oplral mj. o tradice středověkého slovanského písemnictví. Vliv církevní slovanštiny převažoval zejména v počáteční fázi nové makedonské literatury, především v lexice.

Již na počátku padesátých let ostatně B. Koneski v souvislosti s vývojem slovní zásoby spisovné makedonštiny psal, že v něm musejí „nalézt své patřičné místo ty

lexikální prvky abstraktního obsahu, které jako dědictví staroslověnštiny a církevní slovanštiny vešly do ruského, bulharského a srbského spisovného jazyka. Důležité však je – pokračuje B. Koneski, „že v našem (tj. makedonském – pozn. I. D.) lidovém jazyce lze často najít pěkné záměny za církevněslovanská slova“. Při psaní o této problematice se přitom autorka opírala o náš Slovník jazyka staroslověnského, který je jedním ze základních děl.

Rovněž příspěvek, v němž jeho autorka píše o anglicky psané gramatice makedonštiny od Horace Lunta (1952), je tak trochu spojen s českou jazykovědou. Americký lingvista se totiž poprvé setkal s makedonsky psanými texty právě na přednáškách Antonína Frinty na Filozofické fakulty Karlovy univerzity ve studijním roce 1946/1947. Při psaní makedonské mluvnice Luntovi hodně pomáhal jeho „kolega a přítel“ Roman Jakobson.

Stať B. Mirkulovské pojednává o zavedení nových znaků v makedonské abecedě k', g', s, lj, nj, u v prvních letech po osvobození a jejich postupné užívání (s ohledem na technické potíže v tiskárnách) v tisku (v roce 1945 se psalo kj, gj, lj, nj). Její příspěvek ukazuje na „potíže při zavádění spisovné normy v konkrétním čase a v konkrétní jazykové a mimojazykové situaci“.

Další referáty rozebírají tvoření a užívání např. podstatných jmen slovesných v publicistickém a uměleckém stylu, jazyk reklamních textů v prostředcích masové komunikace i v dokumentech z let národně osvobozeneckého boje, kdy se projevovaly tendence k tvoření různých nářečních jazykových rysů, k mísení jazykových prvků z různých nářečí a snahy o vědomý výběr typicky makedonských jazykových prostředků.

Poněkud zvláštní vývoj a postavení má v makedonštině počítaný předmět (z hlediska historického jsou to duálové tvary) po číslovkách dvě, tři, čtyři. Jeden z příspěvků je věnován analýze morfologie a sémantiky plurálních tvarů. Přitom již H. Lunt ve své zmíněné gramatice upozorňoval, že užívání termínu dual makedonskými lingvisty není na místě, protože (přý) není přesně vymezen.

Všechny texty sborníku se vyznačují analytickým přístupem ke konkrétnímu jazykovému materiálu. Ukazují (někdy až dojemně), jak se v prvním desetiletí své existence postupně upevňovala a obohacovala kodifikační spisovná norma tohoto slovanského jazyka, který sice získal statut spisovnosti před půl stoletím, jeho základ však tvoří slovanská soluňská nářečí, do nichž přeložili první bohoslužebné texty Konstantin a Metoděj se svými žáky.

Dnes je spisovná makedonština lexikálně tak bohatá a mluvnicky tak propracovaná, že jsou do ní již přeložena stěžejní umělecká a vědecká díla ze světového kulturního dědictví.

Ivan Dorovský